

Майдебура А. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри конституційного права*

ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИСВОЄННЯ ПОЧЕСНОГО ЗВАННЯ «МАТИ ГЕРОЇНЯ»

Конституція України передбачає матеріальну і моральну підтримку материнства і дитинства (стаття 24).

Відповідно до Закону України від 16.03.2000 № 1549-III «Про державні нагороди України» державні нагороди України – вища форма відзначення громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною.

У 2004 році до Закону України «Про державні нагороди України» було внесено зміни (Закон України від 11.05.2004 № 1705-IV), відповідно до яких було встановлено почесне звання «Мати-героїня». У тому ж році у Положення про почесні звання України (указ Президента України від 29.06. 2001 № 476) були внесені відповідні доповнення та визначені підстави для присвоєння цього звання (указ Президента України від 21.08.2004 № 963). Відповідно до цих доповнень почесне звання «Мати-героїня» мало присвоюватися жінкам, які народили та виховали до восьмирічного віку п'ятьох і більше дітей, у тому числі дітей, усиновлених у встановленому законодавством порядку.

Слід вказати, що згідно з даними перепису населення 2001 року, єдиним на сьогодні джерелом інформації щодо чисельності жінок, які народили п'ять і більше дітей, в Україні нараховувалось 462 тис. таких жінок. Тобто коло жінок, які потенційно підпадають під законодавчо встановлені вимоги щодо відзначення почесним званням «Мати-героїня» є значним.

У 2007 році у Положення про почесні звання України були внесені доповнення (указ Президента України від 28.07.2007 № 674) щодо підстав присвоєння почесного звання «Мати-героїня», згідно з якими воно присвоюється жінкам, які народили та виховали до восьмирічного віку п'ятьох і більше дітей, у тому числі дітей, усиновлених у встановленому законодавством порядку, враховуючи вагомий особистий внесок у виховання дітей у сім'ї, створення сприятливих умов для здобуття дітьми освіти, розвитку їх творчих здібностей, формування високих духовних і моральних якостей.

Таким чином підстави нагородження були конкретизовані і встановлено вимоги не лише щодо народження жінкою певної кількості дітей та досягнення ними визначеного віку але й щодо того, щоб дана сім'я була, так би мовити благополучною. Тобто, жінки діти яких були засуджені умовно, або знаходилися у місцях позбавлення волі, а також, без поважних причин (інвалідність дитини, за станом здоров'я тощо) виховувалися в інтернат закладах або знаходилися під опікою, не мають підстав для відзначення цим почесним званням.

Водночас, Положення про почесні звання України не визначає спрощеного порядку присвоєння цього звання тим матерям, яким за радянських часів було присвоєно зван-

ня «Мати героїня» або нагороджено орденом «Материнська слава» та медаллю «Медаль материнства».

Дане питання певний час фактично не поставало і особливої актуальності не мало доки Президент України указом від 25.12.2007 № 1254, з метою посилення державної підтримки багатодітних матерів, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» не заснував для таких жінок з 1 січня 2008 року одноразову винагороду. Було встановлено, що така винагорода виплачується всім жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» відповідно до Закону України «Про державні нагороди України», у десятикратному розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Запровадження таких одноразових виплат зумовило значне збільшення кількості жінок, які відзначаються почесним званням «Мати-героїня». Так у 2004 році це звання було присвоєно 3 особам, у 2005 році – 136, у 2006 році – 727, у 2007 році – 1193, у 2008 – 3002, у 2009 році – 23696, у 2010 році – 19068 особам.

Слід вказати, що процедура присвоєння почесного звання «Мати-героїня» та виплати встановленої за це винагороди є недосконалою і непрозорою, що призводить до порушення прав таких жінок.

Порядком представлення до нагородження та вручення державних нагород України (указ Президента України від 19.02.2003 № 138), встановлені загальні правила представлення до нагородження та вручення державних нагород України. Даним порядком встановлено, що висунення кандидатур до відзначення державними нагородами здійснюється гласно за місцем роботи осіб, яких представляють до нагородження, у трудових колективах підприємств, установ, організацій незалежно від типу та форми власності.

Однак, на практиці жінки, що мають не менше п'яти дітей, як зацікавлені особи, самостійно звертаються до органів місцевого самоврядування з проханням порушити клопотання про присвоєння їм почесного звання.

Крім того Порядком представлення до нагородження та вручення державних нагород України встановлено, що подання про відзначення державними нагородами, що вносяться Президентові України Верховною Радою АР Крим, Радою міністрів АР Крим і Представництвом Президента України в АР Крим (за спільним поданням), обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями – мають бути попередньо письмово погоджені з відповідними центральними органами виконавчої влади. Однак це не зазначено у Положенні про почесні звання України. На практиці це значно ускладнює та затягує у часі процедуру подання документів про відзначення матерів-героїнь.

Положенням про почесні звання України визначено порядок представлення до присвоєння почесних звань, згідно якого клопотання про присвоєння почесних звань, які порушуються органами місцевого самоврядування, подаються Президентові України через обласні, Київську, Севастопольську міські держадміністрації. Органи, яким надано право вносити подання про присвоєння почесних звань, надсилають на ім'я Президента України зазначене подання і нагородний лист встановленого зразка. Водночас Положенням про почесні звання України не встановлено термінів прийняття рішень щодо відзначення почесним званням на кожному рівні управління, що створює передумови для затягування у часі з їх прийняттям.

Отже наведене свідчить про необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правового поля у цій сфері.